

Проте і до сьогодні існують сумніви щодо обставин смерті Р. Валленберга, немає відповідей на запитання, чому влада СРСР так довго приховувала всі обставини та факти смерті шведського дипломата. На думку деяких дослідників, вбивство Р. Валленберга було чітко сплановано. Ймовірно через неможливість завербувати дипломата на свою сторону, радянська влада вирішила його позбутися [6].

26 листопада 1963 р. Р. Валленберг отримав почесне звання – Праведник народів світу, а 1987 р. йому було надано Почесне громадянство держави Ізраїль. Через клопотання висунуте членом Конгресу Т. Лантошем (чиє життя врятував Р. Валленберг), дипломату було надано Почесне громадянство США. У своєму зверненні у конгресі, в січні 2008 р., Т. Лантош зазначив: “Під час нацистської окупації, цей молодий герой-дипломат залишив зручний і безпечний Стокгольм заради порятунку людських життів в тому пеклі, яким став Будапешт. У нього було мало спільного з цими людьми: він був лютеранином, вони – євреями; він – шведом, вони – угорськими громадянами. Мужня і діяльна людина, він врятував життя тисяч чоловіків, жінок і дітей, надавши їм захист шведської корони” [7].

Попри невідому історію смерті Р. Валленберга, він став для Швеції національним героєм. Чимало пам’яток споруджено на його честь, установи та вулиці мають його ім’я, про його життя зняті фільми, написані книги та статті. Р. Валленберг є одним із найбільш шанованих та відомих рятівників євреїв в роки Голокосту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенгт Янгфельдт. Рауль Валленберг. Исчезнувший герой Второй мировой. 2015. С. 9.
2. Рауль Валленберг. <https://toldot.ru/RaulWallenberg.html> (дата звернення 19.03.2019)
3. Непонятый герой. <http://www.word4you.ru/publications/16401/> (дата звернення 19.03.2019)
4. Кто такой Рауль Валленберг, тайну смерти которого до сих пор скрывает ФСБ. <https://www.currenttime.tv/a/28651049.html> (дата звернення 19.03.2019)
5. Рауль Валленберг: Противостоит нацизму. <https://ru.sweden.se/ljudi/raul-vallenberg-v-protivostoyanii-s-nacizmom/> (дата звернення 20.03.2019)
6. Рауль Валленберг и его убийцы. <https://www.svoboda.org/a/2000947.html> (дата звернення 20.03.2019)
7. Рауль Валленберг. <https://www.yadvashem.org/ru/righteous/stories/wallenberg.html> (дата звернення 20.03.2019)

Луковицький Д.

Науковий керівник – доц. Морська Н. Л.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВА ЛЮДИНИ»

Людське право є фундаментом для розвитку соціуму. Воно забезпечує гармонійне його існування, уможливаючи рівність і справедливість. Питання такого балансу завжди актуальні в суспільстві. Таким чином, право має певний пріоритет, існує «верховенство права». Але саме по собі воно схильне залишатися фікцією, якщо не існує механізму його захисту. Проміжною ланкою «верховенства права» та «механізму захисту верховенства права» є «система прав». Це є механізм права, який дає можливість визначити чи назване право є правом, чи воно порушено. Система прав не є абсолютном – множинність думок не дає змоги цілком уніфікувати це поняття. Втім, певна уніфікація все ж існує у вигляді домінації однієї ідеї над іншою. Така система має бути найближча до істини права відповідно до умов часу. Оскільки час змінний, домінуюча система так само зазнає модифікації. Через це у розумінні теперішньої системи прав важливий ретроспективний аналіз минулого досвіду. І однією з найбільш важливих подій у цьому є зміна парадигми у XIX-XX століттях – перехід від концепції природного та позитивного права до поняття прав людини. Мета статті і є у аналізі цих трансформаційних процесів.

Природне право функціонує поза людським впливом. За позицією філософів початку Нового Часу природне право було невід’ємною частиною світу й аксіомою для його існування та розвитку. Фактично, природне право сприймалось як непорушний закон, який не може бути змінений людиною. Але це вже не характерно для XVIII-XIX століть. Гегель у своїх роботах

різко заперечував тезу про вічність природного права [1, с. 7-9]. Кант оцінював природне право як джерело втрати власної волі, оскільки не загальні права, а власний закон, на його думку, змушує людину до розвитку [2]. Руссо у своїх працях подає природне право як джерело рівності, але визначає його при цьому чужим людській натурі, оскільки організованість суспільства є основою нерівності [3, с. 41-44].

Протиставлялося природному праву позитивне право – створене людиною. Якщо природне право апріорі існувало у світі, то позитивне право апостеріорі у ньому з'являлося. Гегель не протиставляє природне право позитивному, а визначає перше основою для другого. Саме це право потребувало унормування, оскільки не було безпосереднім наслідком архе. Саме позитивне право могло бути змінені внаслідок людського прогресу. Певною мірою, позитивне право виступало ризомою природного, бо за тим же правом на життя виступала потреба права на власність, опіку, тощо.

Такі ідеї були характерні у світі до закінчення Першої Світової війни, коли ця ідеалістична система не виправдала себе у правовому полі – війна, забравши безліч життів, показала, що природне право не є поза людським впливом без єдності з позитивним. А саме по собі позитивне право не має форми, чіткої структури, які би мали бути визначеними людьми. Війна стала рушієм запровадження у широкому використанні поняття «права людини».

Права людини виступили цією уніфікованою формою права. Ця система стала найкращою перехідною ланкою між «верховенством права» та «механізмом захисту верховенства права», оскільки розглядає усі людські можливості цілісно. Це дає підґрунтя для більш чіткого окреслення балансу між законністю чи незаконністю дії. Одночасна фундаментальність і мобільність робить права людини широко функціональним поняттям у правовому полі. Завдяки цьому, воно функціонує на двох рівнях – міжнародному та національному. Це посилює усталеність права. До того ж, ця система єдина. Порівнюючи її з природним і позитивним правом, відсутнє порівняння, зіставлення чогось, що робить її повноцінним явищем. Але варто зауважити і мінуси системи. Дуалістичний підхід дає змогу ширшому аналізу – зрозуміти, що переважає у суспільстві, чого не вистачає, чи потрібні докорінні зміни. Система прав людини зосереджена на практичній складовій, а теоретична певною мірою поступається природному і позитивному праву.

Втім, така зручна, мобільна система не була одразу ж сформована. Перша Світова війна поставила питання права на міжнародне тло, але утворена Ліга Націй не зуміла його довести до теоретичної систематизації. Одним з наслідків цієї відсутності завершеності системи стала Друга Світова війна. Лише після неї ця концепція була обрана першочерговим питанням до вирішення уже в новоутвореній Організації Об'єднаних Націй. Власне 10 грудня 1948 року була проголошена Загальна декларація прав людини, яка розпочала епоху прав людини.

Таким чином, процес перетворення дуалістичного підходу природного, позитивного права у права людини був досить неоднорідним через недооцінку значення права у світових процесах. Консервативність та звичність права зазнала певної поразки внаслідок активного прогресу в економіці, науці, техніці. Лише після цього вибуху Першої Світової війни прогрес захопив і правову складову життя людини. Втім, кожна з систем права відповідала вимогам свого часу – суспільство ХІХ століття не було готовим до більшості ідей, які проголошувала Загальна декларація прав людини. Сучасне суспільство характеризується надшвидкісними модернізаційними та глобалізаційними процесами, які неодмінно доповняють та розширяють правову систему ХХІ століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.
2. Immanuel Kant. Die Metaphysik der Sitten [Електронний ресурс] / Akademieausgabe von Immanuel Kants Gesammelten Werken Bände und Verknüpfungen zu den Inhaltsverzeichnissen. URL: <https://korpora.zim.uni-duisburg-essen.de/Kant/aa06/Inhalt6.html> (дата звернення: 05.03.2019).
3. Руссо Ж. –Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / пер з франц. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
4. Циппеліус Р. Філософія права / пер. з нім. Є. М. Причепій; Київ: Тандем, 2000. 300 с.
5. Кант І. Критика практичного розуму / пер. з нім. І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.